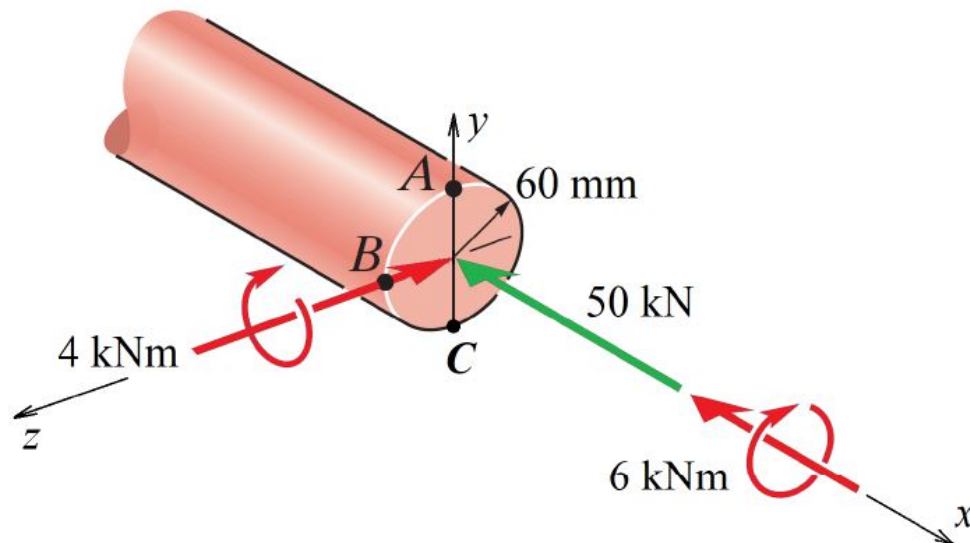

Példa 4.7

Egy kör keresztmetszetű tartó adott keresztmetszetének terheléseit az ábra mutatja. Határozzuk meg A, B, C pontokban a főfeszültségeket és a hozzájuk tartozó főirányokat! Ábrázoljuk a főirányokat kiskockán!

Megoldás

A megoldás során szükségünk lesz a `sympy` modulra. Az egyes pontok koordinátáira szimbolikus változókat hozunk létre. Definiáljuk a bemenő adatokat és kiszámítjuk a keresztmetszet jellemző értékeit.

In [1]:

```
import sympy as sp
sp.init_printing()
y,z = sp.symbols('y,z')

d = 120 #mm
N = -50e3 #N
Mh = 4e6 #Nmm
Mt = 6e6 #Nmm

A = d**2*sp.pi/4
Iz = d**4*sp.pi/64
Ip = d**4*sp.pi/32

display(A.evalf(5)) #mm^2
display(Iz.evalf(5)) #mm^4
display(Ip.evalf(5)) #mm^4
```

11310.0

$1.0179 \cdot 10^7$

$2.0358 \cdot 10^7$

Felírhatjuk az egyes terhelésekből adódó feszültségkomponenseket:

In [2]:

```
# Normál igénybevétel
σ_xN = N/A

# Hajlító igénybevétel
σ_xMh = Mh/Iz*y

# Csavaró igénybevételek
τ_xyt = Mt/Ip*z
τ_xzt = Mt/Ip*(-y)

print("Hajlításból származó normálfeszültség:")
display(σ_xMh.evalf(5)) #MPa
print("Nyírásból származó xy csúsztatófeszültség:")
display(τ_xyt.evalf(5)) #MPa
print("Nyírásból származó xz csúsztatófeszültség:")
display(τ_xzt.evalf(5)) #MPa
```

Hajlításból származó normálfeszültség:

0.39298y

Nyírásból származó xy csúsztatófeszültség:

0.29473z

Nyírásból származó xz csúsztatófeszültség:

-0.29473y

Az egyes komponensekből összeállíthatjuk a paraméteres feszültségi tenzort, amibe behelyettesítve az egyes pontok koordinátáit, az ott jellemző feszültségi tenzort kapjuk.

In [3]:

```
σ_matrix = sp.Matrix([[σ_xN+σ_xMh,τ_xyt,τ_xzt],[τ_xyt,0,0],[τ_xzt,0,0]])
σ_matrix.evalf(5)
```

Out[3]:

$$\begin{bmatrix} 0.39298y - 4.421 & 0.29473z & -0.29473y \\ 0.29473z & 0 & 0 \\ -0.29473y & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

In [4]:

```
# 'A' pont feszültségi tenzora
σ_A = σ_matrix.subs([(y,d/2),(z,0)])

# 'B' pont feszültségi tenzora
σ_B = σ_matrix.subs([(y,0),(z,d/2)])

# 'C' pont feszültségi tenzora
σ_C = σ_matrix.subs([(y,-d/2),(z,0)])
```

Sajátérték, sajátvektor számítás

A feszültségi állapotot jellemző főfeszültségek és a hozzájuk tartozó főirányok megfeleltethetők a feszültségi állapotot jellemző tenzor sajátértékeivel és sajátvektoraival.

A `sympy` segítségével a sajátértékeket és sajátvektorokat egy utasítással (`.eigenvects()`) megkaphatjuk. Mivel a `sympy` speciális esetekre is fel van készítve, ezért a megoldást erősen "becsomagolva" kapjuk meg.

Eredményül a mátrixhoz tartozó sajátérték/sajátvektor párokat kapjuk. Az `.eigenvects()` egy listát ad vissza. Ennek a listának az elemei olyan `tuple`-ök (a mi szempontunkból a `tuple` gyakorlatilag egy lista), melyek:

- A sajátérték
- A sajátérték multiplicitása (pl: ha két sajátérték egybeesik, akkor annak a multiplicitása 2 lesz)
- A sajátértékhez tartozó sajátvektor(ok) listája melynek elemszáma a az adott sajátérték multiplicitása

Tartsuk észben, hogy egy 3×3 -as mátrix esetén ha egy sajátérték multiplicitása nagyobb mint egy, akkor az `sp.eigenvects` nem 3 elemű listát ad eredményül!

Ha csak egy mátrixot kell kiértékeljünk, akkor a fent említett mennyiségek 'kézzel' is kiolvashatóak.

In [5]:

```
# Példa:
display(sp.Matrix([[1,0,0],[0,2,0],[0,0,1]]).eigenvects()) # Így néz ki, ha több szöröseket a sajátértékek
```

$$\left[\left(1, 2, \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix} \right), \left(2, 1, \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{bmatrix} \right) \right]$$

In [6]:

```
σ_A_sajat=σ_A.eigenvects()
display(σ_A_sajat) # Ilyen, ha egyszeresek
```

$$\left[\left(0, 1, \begin{bmatrix} 0 \\ 1.0 \\ 0 \end{bmatrix} \right), \left(-10.5327327570106, 1, \begin{bmatrix} 0.595612005329682 \\ 0 \\ 1.0 \end{bmatrix} \right), \left(\right. \right]$$

Az `.eigenvects()` függvény nem feltétlenül sorrendben adja vissza a sajátértékeket, ezért rendeznünk kell őket. Célszerű a sajátértékek alapján csökkenő sorrendbe tenni a fenti eredményt. Ezt a következő paranccsal tudjuk megtenni: `σ_A_sajat.sort(key = lambda x : x[0], reverse=True)`.

Rövid magyarázat:

- `lista.sort()` : a listát helyben rendezi, azaz a rendezetlen listát felülírja a rendezett listával,
- `key =` : ami alapján rendez, egyszerű számoknál, stringeknél erre nincs szükség (a mi kódunk is lefut `key` nélkül, de nem tudjuk, hogy mi alapján rendezi az elemeket, így biztonságosabb megadni a `key`-t),
- `lambda x : x[0]` : egy úgynevezett `lambda` függvény, ami a bemenő `x`-nek az első elemét adja vissza, azaz az első elem alapján fogunk rendezni,
- `reverse = True` : növekvő helyett csökkenő sorrendbe teszi az eredményt.

In [7]:

```
σ_A_sajat.sort(key = lambda x : x[0], reverse=True)  
display(σ_A_sajat) # Ilyen, ha egyszeresek
```

$$\left(\left(29.6902722032572, 1, \begin{bmatrix} -1.67894533866302 \\ 0 \\ 1.0 \end{bmatrix} \right), \left(0, 1, \begin{bmatrix} 0 \\ 1.0 \\ 0 \end{bmatrix} \right), \left(- \right.$$

Automatizálás

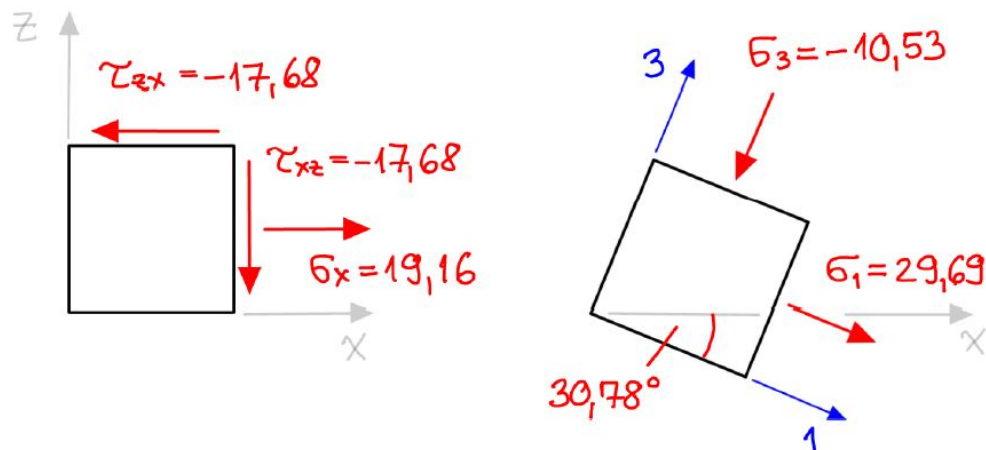
Tegyük fel, hogy a lustaságunk által vezérelve nem szeretnénk minden mátrix eredményét kézzel kiolvasni/kiíratni a listákból. Írjunk egy függvényt ami automatizálja ezt a feladatot!

In [8]:

```
def print_eigensystem(matrix):  
    # Legyen a függvény bemenete a vizsgálandó mátrix  
    eig_system= matrix.eigenvecs()  
  
    # Az eredményt a program nem rendezi alaphól a sajátértékek nagysága szerint,  
    # így azt nekünk kell megtenni  
    # A rendezést a 'tuple'-ök első elemei szerint végezzük  
    # Utánezési lehetőség: lambda függvények, sorted() függvény  
    eig_system.sort(key=lambda x: x[0], reverse=True)  
  
    # Végig iterálva az 'eig_system' elemein, kiíratjuk a főfeszültségeket és fő  
    # irányokat  
    n = 1  
    for elem in eig_system:  
        # Ha egy főfeszültség többszörös multiplicitású, akkor többször kell kiírni!  
        for i in range(elem[1]): # Az 'elem[1]' értéke a multiplicitást mutatja meg.  
            # 'range(elem[1])' : csinál egy 'range' objektumot, amin a 'for' ciklus végig  
            # tud futni. Pontosan annyiszor fut le így a ciklus, amekkora számot adunk a  
            # 'range' függvény argumentumaként, jelen esetben ez 'elem[1]', azaz a multiplicitás  
            sajáttertek = elem[0].evalf(5)  
            # Normáljuk a sajátvektorokat, hogy egység hosszúságúak legyenek  
            sajátvektor = (elem[2][i].normalized()).evalf(5) # '.normalize()': a vektort 1 hosszúságúra normálja  
            # Az 'n' változóval sorszámozzuk az egyes értékeket  
            print(str(n)+'. Főfeszültség: '+str(sajáttertek.evalf(5))+ ' MPa')  
            print(str(n)+'. Főirány: ')  
            display(sajátvektor)  
            n += 1 # sorszám léptetése
```

Innen az egyes pontokhoz tartozó jellemző értékeket mindössze 1 sor kóddal kiirathatjuk!

A pont:

In [9]:

```
display(σ_A.evalf(4))
print_eigensystem(σ_A)
```

$$\begin{bmatrix} 19.16 & 0 & -17.68 \\ 0 & 0 & 0 \\ -17.68 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

1. Főfeszültség: 29.690 MPa

1. Főirány:

$$\begin{bmatrix} -0.85915 \\ 0 \\ 0.51172 \end{bmatrix}$$

2. Főfeszültség: 0 MPa

2. Főirány:

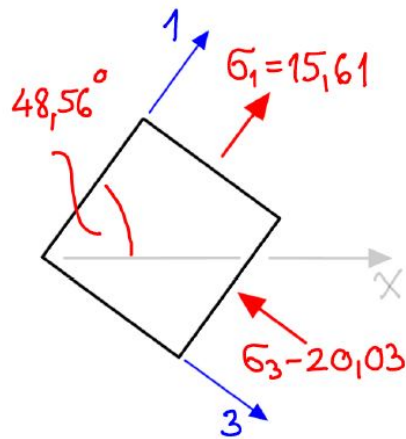
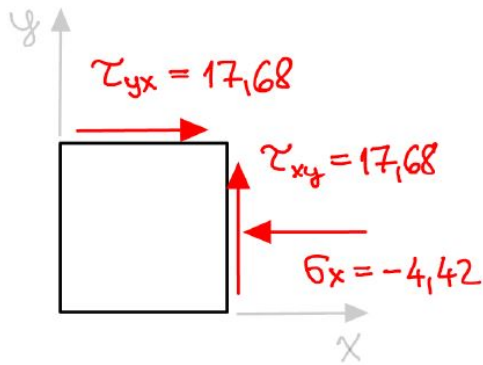
$$\begin{bmatrix} 0 \\ 1.0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

3. Főfeszültség: -10.533 MPa

3. Főirány:

$$\begin{bmatrix} 0.51172 \\ 0 \\ 0.85915 \end{bmatrix}$$

B pont:

In [10]:

```
display( $\sigma_B$ .evalf(4))  
print_eigensystem( $\sigma_B$ )
```

$$\begin{bmatrix} -4.421 & 17.68 & 0 \\ 17.68 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

1. Főfeszültség: 15.611 MPa
1. Főirány:

$$\begin{bmatrix} 0.6618 \\ 0.74968 \\ 0 \end{bmatrix}$$

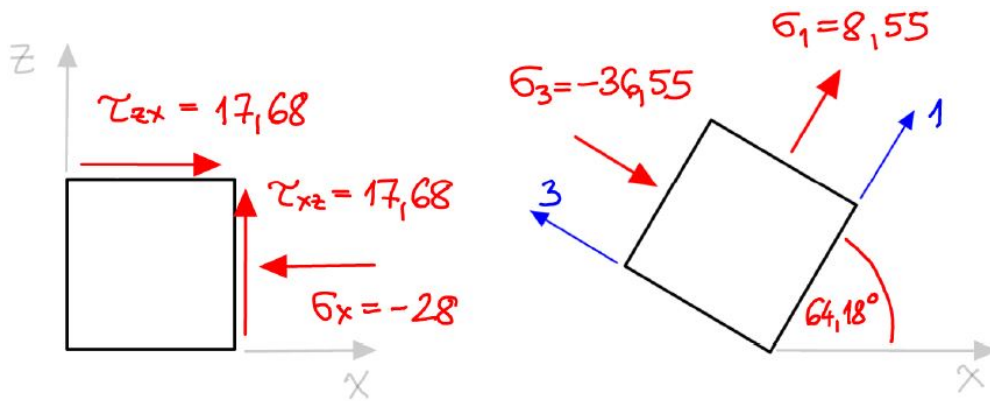
2. Főfeszültség: 0 MPa
2. Főirány:

$$\begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 1.0 \end{bmatrix}$$

3. Főfeszültség: -20.032 MPa
3. Főirány:

$$\begin{bmatrix} -0.74968 \\ 0.6618 \\ 0 \end{bmatrix}$$

C pont:

In [11]:

```
display( $\sigma_C$ .evalf(4))  
print_eigensystem( $\sigma_C$ )
```

$$\begin{bmatrix} -28.0 & 0 & 17.68 \\ 0 & 0 & 0 \\ 17.68 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

1. Főfeszültség: 8.5549 MPa

1. Főirány:

$$\begin{bmatrix} 0.43549 \\ 0 \\ 0.9002 \end{bmatrix}$$

2. Főfeszültség: 0 MPa

2. Főirány:

$$\begin{bmatrix} 0 \\ 1.0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

3. Főfeszültség: -36.554 MPa

3. Főirány:

$$\begin{bmatrix} -0.9002 \\ 0 \\ 0.43549 \end{bmatrix}$$